

Gyuricza Katalin

Az intertextualitás tanításának lehetőségei az anyanyelvi oktatásban

A tanulmány az intertextualitás elméleti koncepciójából kiindulva (Janich 2008) az intertextualitás tanításának lehetőségeivel foglalkozik, az anyanyelvi oktatásra vonatkozóan. Az intertextualitás problematikája napjainkban az anyanyelvi oktatás tartalmi célkitűzései között egyre hangsúlyosabban jelenik meg. A rendelkezésre álló tananyagok vizsgálatakor mégis az volt tapasztalható, hogy ezt a kérdéskört az anyanyelvi oktatás keretein belül még kevésbé dolgozták ki. Csupán néhány újabb kiadású nyelvtankönyv foglalkozik az intertextualitás tanítási lehetőségeivel. A tanulmány célkitűzése egy komplex feladatsor bemutatása, amely az anyanyelvi oktatás keretein belül sokrétűen alkalmazható. A feladatlap elősegíti a tanulók intertextuális tudásának felmérését és fejlesztését, mégpedig a nem szépirodalmi szövegek körére vonatkozóan. Rámutat arra, hogy az intertextuális tudás a mindennapi szövegek esetében is jelentős szerepet játszik a szövegértés folyamatában.

Bevezetés

Jelen dolgozat az intertextualitás tanításának a lehetőségeivel foglalkozik, mégpedig az anyanyelvi oktatás tekintetében. A vonatkozó szakirodalom vizsgálata során azt tapasztalhatjuk, hogy az intertextualitás jelensége az irodalomtudományi megközelítések mellett egyre inkább előtérbe kerül a nyelvészeti kutatásokban is (Szikszainé Nagy 1999; Janich 2008). A szövegek közötti intertextuális összefüggések nem csupán az irodalmi művek, hanem a hétköznapi szövegek esetében is funkcionális jelentőségűek, és a szövegértés folyamatát is lényegesen befolyásolhatják. A tanulmány az intertextualitás elméleti koncepciójából kiindulva (Janich 2008) az intertextualitás tanításának a lehetőségeit állítja középpontba. Egyrészt áttekinti, mindez hogyan jelenik meg az anyanyelvi nevelés során jelenleg alkalmazott tankönyvekben, másrészt egy erre vonatkozó konkrét feladatsort is közöl. Az anyanyelvi nevelés keretein belül alkalmazható feladatsor alapvetően a tanulók intertextuális tudásának a felmérését és fejlesztését célozza meg, mégpedig a nem szépirodalmi szövegek körére vonatkozóan. Rámutat arra, hogy az intertextuális tudás a mindennapi szövegek esetében is jelentős szerepet játszik a szövegértés folyamatában.

Elméleti háttér

A kutatáshoz szükséges elméleti háttér kialakítása egyrészt a szövegnyelvészet, másrészt pedig a nyelvészeti intertextualitás-kutatás eredményein alapul. Jelen dolgozat keretei között nem lehetséges e két nagy és szerteágazó terület átfogó bemutatása, ezért az alábbi fejezet csupán a dolgozat vonatkozásában releváns alapfogalmak definiálásával foglalkozik.

Szövegnyelvészeti alapok: a szöveg és a szövegfajta

Mivel az intertextualitás vizsgálata során szövegekkel, illetve szövegfajtákkal dolgozunk, elsőként e központi fogalmak meghatározására van szükség. A nyelvészeti szakirodalomban a szöveg fogalmára vonatkozóan számos különböző megközelítési mód létezik, amelyek különféle szempontokat helyeznek előtérbe. A magyar nyelvészeti szakirodalomban a szöveg hagyományos értelmezése (Szikszainé Nagy 1999) mellett leginkább a szemiotikai alapú szövegfelfogás (Petőfi S. 1994), a kognitív nyelvészeti megközelítés (Tolcsvai Nagy 2001) és a szöveg antropológiai felfogása (Balázs 2007) dominál. A tanulmányban megfogalmazott célnak leginkább a funkcionális-pragmatikai

megközelítésmód és egy szemiotikai szövegdefiníció integrálása felel meg. A tervezett feladatlap során az elemzés tárgyát főként multimodális szövegek alkotják, amelyek nem csupán nyelvi elemekből állnak, hanem nonverbális elemeket (például képeket) is tartalmaznak. A szöveg megfelelő elméleti megközelítéséhez a másik fontos szempont a szövegek funkciója, amely fontos szerepet játszik az intertextuális viszonyok differenciálásánál.

Jelen dolgozat elméleti háttére Petőfi S. János szemiotikai szövegdefinícióján alapul: „A szemiotikai textológia keretében használt 'szöveg' terminus egy olyan *multimediális, de dominánsan verbális kommunikátumra* utal, amely egy tényleges vagy feltételezett kommunikációs situációban egy tényleges vagy feltételezett funkció betöltésére alkalmasnak tekinthető, s mint ilyen összefüggőnek és valamiképpen lezárult egésznek tartható” (Petőfi S. 1994: 81). E definíció értelmében magyarázható a szövegek nyelvi részeivel szoros egységet alkotó képi és zenei elemek jelenléte. Ezek így a szövegegész szerves részeként értelmezhetők, hiszen ebben a szemiotikai felfogásban nem csupán a nyelvi elemek alkotják a szöveget.

Az elméleti háttér másik központi eleme a szövegfajta fogalma. (Itt kell utalni arra, hogy a tanulmány következetesen a szövegfajta terminust használja, a germanisztikai szakirodalomban alkalmazott Textsorte kifejezés mintájára, mégpedig a magyar szakirodalomban leginkább használatos szövegtípus kifejezés értelmében.) A szövegfajta fogalmának meghatározásakor Klaus Brinker (1985) pragmatikai irányú definíciója adja a kiindulópontot, amely azonban a kutatás célkitűzésének megfelelően bizonyos szempontból kiegészítésre szorul. Brinker meghatározása szerint a szövegfajták „a nyelvi kommunikáció olyan komplex mintái, amelyek a nyelvközösségen belül, a történelmi-társadalmi fejlődés során, a kommunikációs igényeknek megfelelően jöttek létre” (Brinker 1985: 118, ford. Gy. K.). Ez a definíció a szövegfajták pragmatikai irányú felfogásának lényeges kritériumait tartalmazza, szituatív, kommunikatív-funkcionális és strukturális jegyek összességéként tekint a szövegfajtára (Brinker 1985: 124), ám csak a nyelvi kommunikáció körére vonatkozik. A szemiotikai szövegdefiníció bevonásával azonban ez a szövegfajta-meghatározás kiterjeszthető a multimodális szövegekre is. A tanulmány tehát a szemiotikai szövegdefiníció értelmében, a multimodális szintű kommunikáció komplex mintáit tekinti szövegfajtának.

A bemutatott elméleti keret és a fogalommeghatározások kiindulópontnak tekinthetők, amelyek az intertextuális viszonyok leírásához és tanításához megfelelő elméleti alapot jelentenek. A szöveg fogalmának tág körű értelmezését, ezáltal pedig a szövegközi viszonyok sokrétű vizsgálatát biztosítják az oktatásban.

A nyelvészeti intertextualitás-kutatás

Az intertextualitással foglalkozó szakirodalom vizsgálatakor különbséget kell tennünk az irodalomtudományi és a nyelvtudományi megközelítések között. A következő áttekintés néhány, nyelvészeti szempontból is hasznosítható kutatási eredményt mutat be a magyar és a germanisztikai nyelvtudomány vonatkozó szakirodalma alapján.

Az intertextualitással kapcsolatos kutatások három különböző irányhoz sorolhatók: különbséget tehetünk a radikális intertextualitás-felfogás, a restriktív megközelítési mód és a „közvetítő” modellek között. Ezen intertextualitás-felfogások között legfőképpen abból adódik a különbség, hogy eltérő szövegdefiníció alapján dolgoznak, és így eltérő módon értelmezik a szövegek közötti összefüggéseket, az intertextualitás fogalmát is (Janich 2008; V. Rada 2013). A nyelvészeti szakirodalomban ugyanakkor általánosan elfogadott nézet, hogy a nyelvészeti szempontú vizsgálatok számára leginkább a restriktív intertextualitás-koncepció felel meg. Jelen dolgozat elméleti alapját is ez a felfogás jelenti (a kutatási irányok átfogóbb bemutatásához: Gyuricza 2016).

A restriktív koncepció a szöveget körülhatárolható és viszonylag önálló képződménynek tekinti. Az intertextualitást a szövegleírás aspektusaként értelmezi, és leszűkíti a konkrét szövegek között kimutatható utalásokra. Az intertextualitás fogalma így „a tudatos, szándékolt és jelölt utalásokra

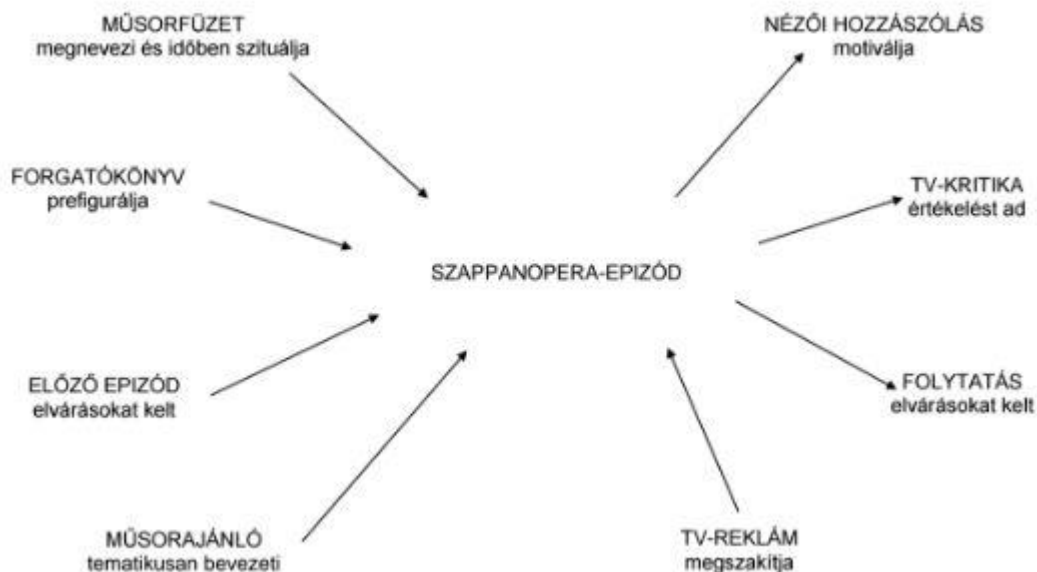
korlátozódik, valamely szöveg és egy másik szöveg vagy szövegcsoporthoz között” (Broich–Pfister 1985: 25, idézi: Janich 2008: 181, ford. Gy. K.). Az intertextualitás ebben az értelmezésben tehát a szöveg alapvető jellemzője, amely a szövegben megjelenő konkrét utalásokon alapul, így a szövegek közötti viszony nyelviileg megragadhatóvá válik. A nyelvtudományi vizsgálatok számára ezért tehát az intertextualitás különféle megközelítési módjai közül leginkább a restriktív koncepció bizonyult alkalmasnak. Az 1990-es évektől a magyar szakirodalomban is egyre több nyelvészeti munka foglalkozik a szövegek között létrejövő, nyelviileg megragadható intertextuális viszonyok leírásával (többek között Szikszainé Nagy 1999; Tolcsvai Nagy 2001; Balázs 2007 vonatkozó fejezetei).

Az intertextuális viszonyok adekvát vizsgálatához, illetve a tanítási-tanulási folyamatba való beemeléséhez szükség van arra, hogy meghatározzuk az intertextualitás különböző típusait. A germanisztikai szakirodalomban számos intertextualitás-tipológia található, mégpedig a nem irodalmi szövegekre vonatkozóan is. Az ilyen irányú nyelvészeti munkák leginkább Holthuis (1993) intertextualitás-tipológiáján alapulnak. Ő az intertextualitásnak két alaptípusát különbözteti meg, a referenciális és a tipológiai intertextualitást, amelyeket globális alaptípusoknak tekint. A legtöbb nyelvészeti intertextualitás-tipológia alapvetően e két típust különíti el, az újabb kutatások azonban már egy harmadikat is említene. Ez a szövegfajták szintjén megjelenő intertextualitás, amelynek a jelentőségére elsőként Josef Klein (2000) hívta fel a figyelmet.

A referenciális intertextualitás a szöveg-szöveg szintű kapcsolatokat, vagyis az egyes szövegek közötti konkrét utalásokat jelenti: „Egy konkrét szöveg, azaz egy szövegpéldány formailag vagy tartalmilag utalhat más szövegekre, amennyiben felmutatja az előző szöveg vagy a következő szöveg tartalmi vagy formai elemeit” (Fix 2000: 449, ford. Gy. K.). A szakirodalomban az intertextualitásnak ezt a típusát dolgozták fel leginkább, és az intertextualitás fogalmán sok esetben ezt az általánosan elfogadott típust értik.

A konkrét szöveg és valamely szövegfajta közötti viszony alkotja az intertextualitás második típusát, amely a szakirodalom alapján tipológiai intertextualitásnak nevezhető. A tipológiai intertextualitás „a konkrét szövegek alapvető, szövegfajta által történő meghatározottságát” jelenti. Ennek értelmében a konkrét szöveg bizonyos szövegfajta reprezentánsa, és az adott szövegfajta releváns jegyeit mutatja (Heinemann 1997: 34, ford. Gy. K.). A szöveg és a szövegfajta közötti összefüggés kulturális hagyományokon alapul, hiszen „a nyelvhasználók a beszéd és az írás kulturálisan szabályozott konvencióira visszanyúlva hoznak létre intertextuális szöveg-szövegfajta szintű kapcsolatokat” (Fix 2000: 449, ford. Gy. K.). A tipológiai intertextualitás esetében leginkább a szövegfajta-tól való eltérés, valamint a szövegfajta keveredése vethet fel további kérdéseket (V. Rada 2013).

Az intertextualitás harmadik típusa már nem a konkrét utalásokat jelenti, hanem a szövegfajta szintjére vonatkozik, és a szövegfajta leírásának és rendszerezésének egy egészen új perspektíváját jelenti. A szövegfajta közötti intertextualitás (Textsorten-Intertextualität) terminuson Klein „a szövegfajta közötti funkcionális összefüggéseket” érti (Klein 2000: 33). Az azonos interakciós kerethez (például televíziós szövegfajta, törvényhozás) tartozó szövegfajta közötti funkcionális összefüggések ábrázolására a szerző hálózatos formát javasol.

1. ábra

A szövegfajták közötti intertextuális viszonyok ábrázolása a szappanopera-epizód példáján, Josef Klein alapján (Klein 2000: 35, ford. Gy. K.)

Klein példája (1. ábra) a szappanopera-epizód és az ezzel funkcionálisan összefüggő szövegfajták viszonyrendszerét ábrázolja. A szerző a szappanopera-epizódot tipikus, médiumát tekintve televízióban megjelenő szövegfajtaként jellemzi. Az ábrán látható, hogy a központi szövegfajta köré gyűjtötte az ezzel összefüggésbe hozható szövegfajtaikat, és megnevezte a köztük felfedezhető funkcionális viszonyt. Az ábráról ilyen értelemben leolvasható például, hogy a műsorajánló mint szövegfajta tematikusan bevezeti a szappanopera-epizód szövegfajtaját, míg a szappanopera-epizód a nézői hozzászólás szövegfajtajára motiváló hatást gyakorol. Klein az újfajta viszonyrendszer leírásához sajátos terminológiát dolgoz ki: előzmény-szövegfajtanak (Vor-Textsorte) nevezi azokat a szövegfajtaikat, amelyek kiindulópontként motiválják más szövegfajta szövegpéldányainak a létrejöttét. Azok a szövegfajta, amelyek más szövegfajta befolyására, motivációs hatására jönnek létre, következmény-szövegfajtanak (Nach-Textsorte) tekinthetők (Klein 2000: 36). Bár e koncepcióban is felmerülnek vitatható pontok, a szövegfajta közötti intertextualitás leírásához a Klein-féle módszer kiindulópontnak tekinthető.

A bemutatott intertextualitás-tipológia megfelelő elméleti alapot jelent az intertextualitás anyanyelvi órán történő tanításához. Lehetővé teszi a nem szépirodalmi szövegek esetében megjelenő intertextuális viszonyok különféle szintjeinek az elemzését. Ezért az esetleges elméleti kérdések ellenére ez a tipológia adja a célkitűzésben megfogalmazott feladatsor összeállításának a kiindulópontját.

Az intertextualitás kérdésköre a jelenleg alkalmazott tankönyvekben

Az anyanyelvi oktatás során különösen fontos az intertextuális tudás fejlesztése. A szövegek közötti sokrétű kapcsolatok felismerése nem csupán a szépirodalmi, hanem sok esetben a hétköznapi szövegek értelmezésében is fontos szerepet játszik, így szorosan kapcsolódik a szövegértés fejlesztéséhez. Ebből adódóan nemcsak az irodalomoktatásban, hanem az anyanyelvi órák keretein belül is releváns szempontot jelent a tanulók intertextuális tudásának, illetve az intertextuális viszonyok felismerésének és értelmezésének a fejlesztése.

Az intertextualitás problematikája napjainkban az anyanyelvi oktatás tartalmi célkitűzései között egyre hangsúlyosabban jelenik meg. A NAT (2012) is tartalmazza, valamint a magyar nyelvi érettségi vizsga tételei között is szerepel. A rendelkezésre álló tananyagok vizsgálatakor mégis az volt tapasztalható, hogy ez a kérdéskör az anyanyelvi oktatás keretein belül jelenleg még kevésbé kidolgozott, néhány újabb kiadású nyelvtankönyv foglalkozik csupán az intertextualitás tanítási lehetőségeivel.

Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) által kidolgozott kísérleti tankönyv az anyanyelvi oktatás folyamatába beilleszti az intertextualitás problematikáját is, mégpedig a 11. évfolyamos tanulók számára készített tankönyv egyik önálló fejezeteként. A tankönyv és a hozzá tartozó munkafüzet (Aczél et al. 2015; Forró et al. 2015) hangsúlyozottan megfelel a 2012-es NAT magyar nyelv és irodalom műveltségi területre vonatkozó előírásainak. A tankönyv és a munkafüzet *Az intertextualitás – szövegek „párbeszéde”* című fejezet során az intertextualitás jelenségét szépirodalmi szövegek példáján keresztül szemlélteti. A példák és a gyakorlófeladatok egyaránt az irodalmi művek körére vonatkoznak, a tananyagban tehát nem szerepel az intertextualitás jelensége a mindennapi szövegek esetében.

A széles körben alkalmazott *Magyar nyelv és kommunikáció* tankönyvcsalád (Antalné Szabó – Raátz 2007, 2011) szintén foglalkozik az intertextualitás kérdésével, mégpedig a szövegtani fejezet részeként. E tankönyv alapvetően a referenciális intertextualitás jelenségét tekinti át, amelynek kapcsán az elméleti alapok tisztázása mellett változatos gyakorlatokat is tartalmaz. Az előzőekben bemutatott tankönyvtől eltérően itt nem csupán szépirodalmi szövegek, hanem hétköznapi szövegfajták esetében is megismerhetik a tanulók az intertextualitás jelenségét. A különféle feladatok lehetőséget adnak a szövegközi összefüggések produktív gyakorlására is, beépítve azt a szövegalkotás folyamatába.

Az intertextualitás tanítására kidolgozott feladatsor

A jelen dolgozat keretei között összeállított feladatsor célja a magyar anyanyelvű tanulók intertextuális tudásának a felmérése, kialakítása és fejlesztése a középiskolai anyanyelvi óra keretein belül. Egyúttal szemléltetni szándékozik az intertextuális viszonyok felismerésének és értelmezésének a tanítási lehetőségeit a nem szépirodalmi szövegek körére vonatkozóan is. A feladatlap tehát hangsúlyozottan a mindennapi szövegek körére terjed ki, ezekkel kapcsolatos gyakorlatokat tartalmaz. Alkalmazhatósága elsősorban a középiskolai anyanyelvi órára terjed ki, komplex tematikus egységként. Egyaránt lehetővé teszi ugyanis az elméleti bevezetést, a gyakorlófeladatok megoldásán keresztül pedig az ismeretek és készségek elmélyítését.

A feladatok összeállítása a Janich-féle tipológia (2008) alapján történt, ennek megfelelően a feladatsor kiterjed az intertextualitás mindhárom alaptípusára. A tipológiai, a referenciális és a szövegfajták közötti intertextuális viszonyokat egyaránt figyelembe veszi. A feladatsor mindhárom alaptípus esetében azonos koncepcióra épül. Hat feladaton vezeti át a tanulókat konkrét példák segítségével a jelenség felismeréséből, értelmezéséből kiindulva, a szabályszerűségek megfigyelésén és megfogalmazásán át a gyakorlásig, majd az önálló szövegalkotást és gyűjtőmunkát igénylő feladatokig.

A feladatlap alapvetően három kérdéscsoportból áll. Elsőként a referenciális intertextualitásra vonatkoznak a kérdések, ugyanis a konkrét szövegek közötti explicit és implicit intertextuális utalások tekinthetők az intertextualitás alapesetének. Ezek felismerése és oktatása kulcsfontosságú a szövegek megfelelő értelmezéséhez. A második feladatcsoport a tipológiai intertextualitáshoz kapcsolódik. Itt a szöveg-szövegfajta szintjén megjelenő összefüggések állnak a középpontban, és elsődlegesen a konkrét szöveg szövegfajtajától való eltérésének a felismerését érintik a kérdések. A harmadik egység feladatai a szövegfajták közötti intertextuális viszonyokra vonatkoznak. Az újfajta kategória beemelése az oktatásba számos lehetőséget rejt magában: a tanulók így a különböző, írott

és szóbeli szövegfajtákat nem izolált jelenséggként, hanem egymással való összefüggéseikben vizsgálhatják, és ez a mindennapi kommunikáció tekintetében különösen előnyös.

A feladatsor az anyanyelvi oktatás során sokrétűen alkalmazható, hiszen lehetővé teszi a munkaformák sokféleségét (az önálló, a páros és a csoportmunkát egyaránt). A tanítási-tanulási folyamat önálló tematikus egységeként is alkalmazhatjuk, hiszen komplex feladatlapként egyaránt tartalmazza a bevezető feladatokat, az elméleti alapokat és a gyakorlófeladatokat. A feladatsor lehetővé teszi továbbá, hogy a tanulók példák elemzésén keresztül önállóan felismerjék és megfogalmazzák a szabályszerűségeket, ugyanakkor tanári magyarázatokat és közös megbeszélést is igényel. A feladatsor szövegei saját gyűjtésen alapulnak, autentikus, nem didaktizált szövegek, amelyek érdekesebbé, színebbé tehetik a tanulási folyamatot. Ez megfelelő motivációt jelenthet, életszerűbbé teheti a tanulók számára az intertextualitás komplex jelenségét, és egyúttal szemlélteti, hogy az intertextuális tudás a mindennapi szövegek esetében is fontos szerepet játszik.

Az alábbi fejezetben az összeállított feladatsor részletes bemutatása következik feladatcsoportonként, a feladatok alkalmazására vonatkozó módszertani leírással.

Feladatok a referenciális intertextualitáshoz

Az első feladatban szereplő szövegrészlet egy nyelvtudományi publikációból származó idézet, és az intertextualitás alaptípusát, a referenciális intertextualitást, vagyis a konkrét szövegek közötti utalásokat szemlélteti (Imre 2006: 161). Az illusztrációként szolgáló tanulmányban mint konkrét szövegben található idézet egy másik konkrét szövegre utal, mégpedig szándékolt és jelölt formában. A tanuló feladata elsőként az intertextualitás jelenségének legfeltűnőbb, egyértelműen jelölt típusát felismerni, értelmezni és magyarázni. Ebből kiindulva juthatunk el ugyanis a szövegközi viszonyok komplexebb fajtáihoz.

1. feladat: Vizsgálja meg a következő szövegrészletet (Imre 2006: 161)!

„A releváns szakirodalom többsége a nyelvi tudatosság szerepét hangsúlyozza [...]. A. Jászó saját meghatározása szerint »a nyelvi tudatosság olyan intuitív analízis képesség, melynek segítségével megfigyeljük beszédünket, s alkotórészeire bontjuk. [...]« (Imre 2006: 153).”

- a) Jelölje a szövegbe beépülő, másik szövegből származó, idegen elemeket!
- b) Mutassa be, hogyan jelöljük ezeket az elemeket!
- c) Fogalmazza meg, mi a szerepük a vizsgált szövegben!

A második feladat a referenciális intertextualitás jelöletlen formájára vonatkozik. A tanuló feladata az újságcikkek címében megjelenő implicit intertextuális utalások felismerése és magyarázata. A különféle újságokból összeválogatott cikkek címei ismert szövegekre utalnak (könyv-, film- és dalcímekre és egyúttal közmondásokra és szólásokra is).

2. feladat: Az alábbi feladatban olyan újságcikkek címei szerepelnek, amelyek egy másik, ismert szövegre (szólásokra, közmondásokra, film- és dalcímekre) utalnak.

- A jó bornak is kell a dizájn (Izing 2015: 98–101)
- Egyszer fent, aztán megint (László 2015: 110–111)
- Aki akar, az nyer (P. B. 2015: 9)
- Aludni csak szépen, ... (Jó Tanács 2015: 7)

- a) Nevezze meg az újságcikkek címében felhasznált szövegeket!
- b) Magyarázza meg az újságcikk címe és az eredeti szöveg közötti összefüggést!
- c) Fogalmazza meg, mi a funkciója ezekben az esetekben a szövegközi utalásoknak!

A harmadik feladatban a referenciális intertextualitásra vonatkozó szabályszerűségek és definíciók megfogalmazása, kiegészítése következik. A receptív feladatok során a tanulók konkrét példák elemzésén keresztül felismerték a referenciális intertextualitás jelenségének a lényegét. Ezt követően,

az alábbi feladatban saját megfigyeléseikre építve megfogalmazzák a jelenség lényegét, kiegészítve az erre vonatkozó definíciókat. A feladatmegoldást a tanóra folyamatában megbeszélés követi, amelyhez tanári magyarázat kapcsolódik. A kérdés a jelen dolgozat elméleti fejezetében bemutatott definíciókon alapul.

3. feladat: A fenti példák alapján fogalmazza meg a szöveg-szöveg szintjén megjelenő intertextualitás jelenségének a lényegét, majd egészítse ki az erre vonatkozó definíciókat!

- a) A referenciális intertextualitás a szöveg-szöveg szintű kapcsolatokat, vagyis utalásokat jelenti.
- b) „Egy konkrét szöveg, azaz egy szövegpéldány vagy utalhat más szövegekre, amennyiben felmutatja az előző szöveg vagy a következő szöveg tartalmi vagy formai elemeit” (Fix 2000: 449).
- c) A referenciális intertextualitás lehet egyrészt (explicit), ilyen az idézet, másrészt (implicit), mint a paródia vagy a rájátszás. Az intertextualitás használatával, megnevezésével, esetleg által válik jelöltté.

A referenciális intertextualitás felismerése és értelmezése után az alábbi szövegelemzési feladatban a tanuló egy saját gyűjtésű reklámszöveg átfogó vizsgálatát végzi el a megadott szempontok szerint, a referenciális intertextualitásra vonatkozóan.

4. feladat: Szövegelemzés

- a) Vizsgálja meg az újságok reklámhirdetéseit a referenciális intertextualitás szempontjából! Keressen egy olyan reklámhirdetést, amely egy másik konkrét szövegre utal (versre, regényre, filmre vagy zenei műre)!
- b) Értelmezze a szövegek közötti összefüggést!
- Hol jelenik meg a referenciális intertextualitás az adott szövegben?
 - Mi a felhasznált szöveg?
 - Jelölt vagy jelöletlen az utalás?
 - Mi az intertextualitás funkciója ebben az esetben?
- c) Mutassa be csoporttársainak a saját gyűjtésű reklámhirdetést, és magyarázza el a szövegben található referenciális intertextualitás funkcióját!

A következő feladat projektmunkaszerű, a tanuló gyűjtőmunkát végez különféle folyóiratok, napilapok átlapozásával, amelynek során referenciális intertextuális utalások keresése a feladat.

5. feladat: Olvasson bele néhány aktuális folyóiratba, napilapba! Gyűjtsön olyan újságcikkeket, amelyek címe valamely film, zenei mű vagy könyv címére utal, és ennek felhasználásával, esetleg elferdítésével válik érdekessé!

Az első egység utolsó feladata olyan produktív feladat, amely az explicit referenciális utalások alkalmazásának gyakorlását teszi lehetővé a szövegalkotási folyamat során.

6. feladat: Szövegalkotás

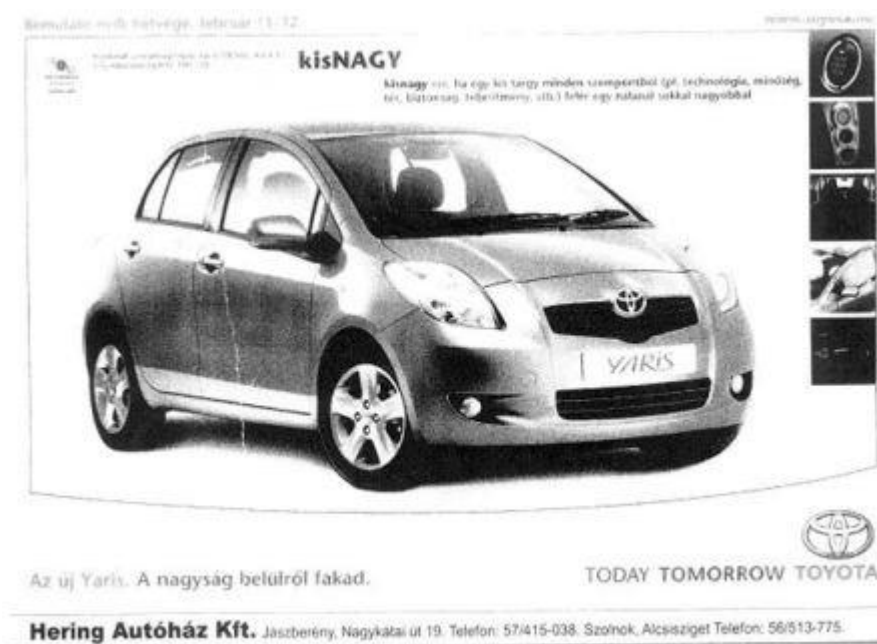
Atomenergia vagy megújuló energiaforrások? Nézzon utána a témának különböző folyóiratokban, lexikonokban és az interneten! Írjon egy rövid (10–20 soros) érvelő szöveget a megújuló energiaforrások használata mellett! A szövegalkotáshoz használjon különféle forrásszövegeket, idézzon ezekből néhány fontos gondolatot, és ezt pontosan jelölje!

Feladatok a tipológiai intertextualitáshoz

Az első feladat a szövegfajták keveredésének felismerése egy konkrét szövegben, a szövegfajták jellemzőinek kigyűjtésekor (2. ábra, Rada 2008). A tanuló feladata az, hogy felismerje az újsághirdetés szövegfajtája mellett a lexikonszócikk szövegfajtaját is, a két szövegfajta keveredését, mégpedig e kettő releváns jegyeinek a kigyűjtésén keresztül. A vizsgálat továbbá lehetővé teszi, hogy a szövegfajták keveredésének funkcióját is felismerjék a tanulók saját elemzésük eredményeképpen.

1. feladat: Vizsgálja meg az alábbi szöveget a szövegfajták keveredésének szempontjából!

- a) Állapítsa meg, hogy mely szövegfajták jegyeit tartalmazza a szöveg!
- b) Gyűjtse össze mindkét szövegfajta jellemzőit!
- c) Fejtse ki, mi a szövegfajták keveredésének funkciója ebben az esetben!

2. ábra

Toyota Yaris reklám (Rada 2008: 174)

Miután a tanulók konkrét példák elemzésén keresztül felismerték a tipológiai intertextualitás jelenségének a lényegét, az alábbi feladatban saját megfigyeléseikre építve hiányos definíciók kiegészítésével megfogalmazhatják a jelenség lényegét. A feladatmegoldást a tanóra folyamatában megbeszélés követi, amelyhez tanári magyarázat kapcsolódik.

2. feladat: A fenti példák alapján fogalmazza meg a szöveg-szövegfajta szintjén megjelenő intertextualitás jelenségének lényegét, majd egészítse ki az erre vonatkozó definíciókat!

- a) A és valamely közötti viszony alkotja az intertextualitás második típusát, amelyet tipológiai intertextualitásnak nevezünk.
- b) A tipológiai intertextualitás „a konkrét szövegek alapvető, szövegfajta által történő meghatározottságát” jelenti, amelynek értelmében a bizonyos szövegfajta reprezentánsa, és az adott releváns jegyeit mutatja (Heinemann 1997: 34).
- c) A tipológiai intertextualitás alapul, hiszen „a nyelvhasználók a beszéd és az írás kulturálisan szabályozott konvencióira visszanyúlva hoznak létre intertextuális szöveg-szövegfajta szintű kapcsolatokat” (Fix 2000: 449).

A következő feladat a szövegek szövegfajta által való meghatározottságára vonatkozik, tehát a tipológiai intertextualitás szabályszerű formáira. A tanuló feladata, hogy egy konkrét szöveg elemzésén keresztül összegyűjtse az adott szövegfajta (a recept) jellemzőit. Az elemzés lépései Brinker szövegfajtákra vonatkozó elemzési modelljén alapulnak (Brinker 1985), és a szöveg kommunikatív-funkcionális, szituatív és strukturális jellemzőit veszik sorra. A tanulók eszerint elemzik a szöveg funkcióját, a szituációt (médium, címzettek köre), valamint mikro- és makrostruktúráját. Végül a két konkrét szöveg – amelyek egyaránt a recept szövegfajtájának képviselői – összehasonlítása következik a mediális különbségekre koncentrálnival (3. és 4. ábra).

3. feladat: Az alábbi feladatban két konkrét szöveget, két süteményreceptet látunk. Gyűjtse össze a szövegfajta jellemzőit a konkrét szövegek elemzésén keresztül!

Funkció:

Szituáció (médium, címzettek köre):

Felépítés:

Nyelvi jellemzők (szókincs, mondatszerkezetek, stílus):

a) Hasonlítsa össze a két különböző médiumban megjelenő szöveget, az internetes és az újságból származó receptet! Fogalmazza meg, milyen eltéréseket találunk a két szövegben!

RECEPT vissza

Csokis-meggyes torta

Recept Hozzászólások

Másnak így tetszett: ★★★★★
Elkészítési idő: 75 perc
Elkészítés nehézsége: ●●●●●

Árkatégória: ●●●●●
Receptárba mentve: 2
Elküldve: 2

Hozzávalók:

- 250 g vaj
- 360 g liszt
- 200 g porcukor
- 6 db tojás
- 6 ek tej
- 2 tk sütőpor
- 300 g tejszokoládé
- 300 g meggy
- 200 ml habtejszín
- 200 g fehér csokoládé
- 200 g tejföl

Elkészítés:

Vajazzunk és lisztezzünk ki 2 db, kb. 20 cm átmérőjű, kapcsos tortaformát. Habverővel keverjük ki a puha vajat a porcukorral. Egyenként adjuk hozzá a tojásokat, öntsük hozzá a tejet, majd forgassuk bele a sütőporral elvegyített lisztet és leeresztet tejszokoládét. Osszuk el az így kapott masszát az előkészített formákban. Süssük a tésztaalapokat a 160 fokra előmelegített sütőben egyenként kb. 45 percig. Tüprőbával ellenőrizzük, hogy megsültek-e. Azután vegyük ki, óvatosan szedjük ki a lapokat a formákból, és sütőrácsra téve hagyjuk kihűlni őket.

A megfűszert meggy 2/3-át, magozzuk ki, és aprítsuk fel. Tegyük a gyümölcsöt szűrőbe, és hagyjuk lecsepegni. Öntsünk fémtálba 100 ml tejszínt, szórjuk bele a felaprított fehér csokoládét, és vízgőz fölött, kevergetve olvasszuk meg. A tűzről levéve adjuk hozzá a tejfőt, azután forgassuk bele a megmaradt, kemény habbá vert tejszínt. Rakjuk az így kapott krémet a hűtőbe néhány órára, hogy besűrűsödjön.

Tegyük az egyik tésztaalapot tálcra, kenjük rá a krém 3/4-ét, szórjuk rá a feldarabolt cseresznyét, majd fedjük be a másik lappal. Simítsuk a tortára a maradék krémet, és osszuk el rajta a megmaradt, megmosott cseresznyét. Végül tegyük a süteményt a hűtőbe egy éjszakára.

galéria megnyitása

3. ábra
Csokis-meggyes torta (1)

4. ábra

Tejszínes gesztenyetorta (Urbán 2015: 31)

Az alábbi feladatban egy újságcikk formájában megjelenő reklámhirdetés szerepel (5. ábra). A gyakorlat során a tanulók a konkrét szöveg szövegfajtajától való eltérését, illetve a szövegfajta keveredését vizsgálhatják meg a felsorolt szempontok alapján. Közben kitérhetnek a szövegfajta keveredésének funkciójára az adott szöveggel kapcsolatban.

4. feladat: Elemezze az alábbi szöveget a szövegfajták szempontjából!

- Állapítsa meg, milyen szövegfajták keverednek egymással!
- Magyarázza meg, mi a funkciója a szövegfajták keveredésének!
- Elemezze részletesen a szöveget (funkció, szituáció és struktúra szerint)!

[illegible]

5. ábra

Győzzük le a depressziót! (Nők Lapja Egészség 2015: 54)

A következőkben a tanulók feladata hasonló szövegek gyűjtése projektmunkaszerűen, akár csoportokban dolgozva, az internet és különféle újságok felhasználásával.

5. feladat: Olvasson bele néhány aktuális folyóiratba, napilapba! Gyűjtsön olyan újságcikkeket, amelyek valamely más szövegfajttával keverednek! Válasszon ki ezek közül egyet, és elemezze részletesen!

A tipológiai intertextualitásra vonatkozó utolsó feladatban (Fekete et al. 2013: 160 mintájára) a tanulók kreativitása és szövegalkotó készsége kerül előtérbe. A tanulók a felsorolt szövegfajták valamelyikének tipikus képviselőjét alkotják meg. A szövegben egyúttal jelölik is a szövegfajta jellemzőit, tudatosítva a tanultakat. Ezt követően a tanulók kicserélik egymással az általuk írt szövegeket, és elemzik, értékelik csoporttársuk munkáját. Így minden tanuló valamiféle visszajelzést kap a szövegéről. Végül a tapasztalatok megbeszélése következik tanári irányítással és magyarázattal.

6. feladat: Szövegalkotás

- a) Írjon egy rövid szöveget, amely az alábbi szövegfajták egyikét képviseli: lexikonszócikk, önéletrajz, olvasói levél, számla, felszólítás, szerződés, apróhirdetés, e-mail, gratulációs levél!
- b) Jelölje meg a szövegben a szövegfajta jellemző jegyeit!
- c) Cserélje ki a szöveget a csoporttársával, és elemezze, értékelje az általa alkotott szöveget!

Feladatok a szövegfajták közötti intertextualitáshoz

Az első feladat a szövegfajták közötti intertextuális viszonyokhoz kapcsolódó ábra (Klein 2000: 35, ford. Gy. K.) értelmezése. A példa a szappanopera-epizód és az ezzel funkcionálisan összefüggő szövegfajták viszonyrendszerét ábrázolja. A tanulók az ábra vizsgálatához rávezető kérdéseket kapnak, amelyek segítségével felismerhetik, hogy a központi szövegfajta körül található az ezzel összefüggésbe hozható szövegfajták. A köztük felfedezhető funkcionális viszony megnevezésével és a szövegfajták közti viszony irányának a jelölésével eljutnak az előzmény-szövegfajták és a következmény-szövegfajták felismeréséhez.

1. feladat: Vizsgálja meg az 1. ábrát, és mutassa be a szövegfajták között felfedezhető összefüggéseket a szappanopera-epizód mint központi szövegfajta szempontjából!

- a) Nevezze meg, mely szövegfajták tekinthetők a központi szövegfajta előzményeinek!
- b) Határozza meg, mely szövegfajták jönnek létre a központi szövegfajta hatására!
- c) Mutassa be, milyen összefüggések fedezhetők fel az egymással kapcsolatban lévő szövegfajták között!

Az előző feladathoz kapcsolódóan a tanulók saját ismereteik alapján további szövegfajtákat keresnek, amelyekkel kiegészíthető az ábra, jelölve a szövegfajták közötti funkcionális viszonyt.

2. feladat: Egészítse ki az ábrát további szövegfajtákkal, és jelölje a köztük lévő viszonyt!

A harmadik feladat során a szövegfajták közötti intertextualitással kapcsolatban megfigyelt szabályszerűségek és definíciók megfogalmazása, kiegészítése következik. A feladatmegoldást a tanórán megbeszélés követi, amelyhez tanári magyarázat kapcsolódik.

3. feladat: A fenti példa alapján fogalmazza meg a szövegfajtákra vonatkozó intertextualitás jelenségének a lényegét, majd egészítse ki az erre vonatkozó definíciókat!

- a) A szövegfajták közötti intertextualitás fogalmán „a közötti összefüggéseket” értjük (Klein 2000: 33).
- b) Előzmény-szövegfajtának nevezzük azokat a szövegfajtákat, amelyek más szövegfajták szövegpéldányainak létrejöttét (az ábrán ilyenek a bal oldalon látható szövegfajták, például a műsorajánló vagy a forgatókönyv).
- c) Azok a szövegfajták, amelyek jönnek létre, következmény-szövegfajtának tekinthetők (a szappanopera-epizód tekintetében ezek az ábra jobb oldalán található szövegfajták, így például a nézői hozzászólás és a kritika) (Klein 2000: 36).

A negyedik feladatban a tanulónak különféle szövegfajták közül kell felismernie és összepárosítania az egymással funkcionálisan összefüggő szövegfajtákat.

4. feladat: Állapítsa meg, hogy mely szövegfajták között fedezhető fel funkcionális viszony!

a) újságcikk	e) fizetési felszólítás
b) hivatalos levél	f) recenzió
c) könyv	g) olvasói levél
d) számla	h) válaszlevél

A következő feladatban a tanulók internetes gyűjtőmunka során összegyűjtik az adott kommunikációs területhez (a törvényhozáshoz) tartozó szövegfajtákat, majd megvizsgálják és ábrázolják a szövegfajták között lévő funkcionális viszonyokat a fent tanultak alapján, Klein modellje (2000) szerint.

5. feladat: Vizsgálja meg a törvényhozás kommunikációs területén a szövegfajták egymáshoz való viszonyát! Nézzon utána az interneten, hogy mely szövegfajták tartoznak ehhez a kommunikációs területhez, és hogyan függnek össze egymással!

- a) Gyűjtse a központi szövegfajta köré az előzmény-szövegfajtákat!
- b) Állapítsa meg, melyek a következmény-szövegfajták!
- c) Állapítsa meg a köztük lévő funkcionális viszonyt!
- d) Ábrázolja a szövegfajták közötti viszonyokat a Klein-féle hálózatos módszerrel!

A szövegfajták közötti intertextualitás gyakorlására vonatkozó produktív feladatban a tanulónak egy saját gyűjtésű újságcikkhez kapcsolódóan olvasói levelet kell írniuk. A hangsúly alapvetően nem a két konkrét szöveg összefüggésén, hanem sokkal inkább az egymást feltételező, az egymásra reagáló szövegfajtákon van. A feladaton keresztül a tanulóban tudatosan a szövegfajták közötti összefüggések jelentősége a hétköznapi kommunikációban megjelenő szövegfajták létrehozására vonatkozóan.

6. feladat: Szövegalkotás

Olvasson bele néhány aktuális folyóiratba, napilapba! Keressen egy olyan újságcikket, amely a környezetvédelemmel foglalkozik, és fogalmazzon meg egy erre reagáló olvasói levelet!

Összegzés, kitekintés

Jelen tanulmány az intertextualitás elméleti koncepciójából kiindulva (Janich 2008) vizsgálta az intertextualitás tanításának a lehetőségeit. Az intertextualitás problematikája napjainkban az anyanyelvi oktatás tartalmi célkitűzései között egyre hangsúlyosabban jelenik meg. Ennek ellenére a rendelkezésre álló tananyagok vizsgálatakor az tapasztalható, hogy ez a kérdéskör az anyanyelvi oktatás keretein belül jelenleg még kevésbé van kidolgozva. Néhány újabb kiadású magyar nyelvi tankönyv foglalkozik csupán az intertextualitás tanítási lehetőségeivel.

A tanulmány egy olyan feladatsort is közöl, amely a magyar anyanyelvű, középiskolai tanulók intertextuális tudásának a fejlesztését szolgálja. Kidolgozza az intertextuális viszonyok felismerésének és értelmezésének a tanítási lehetőségeit a nem szépirodalmi szövegek körére vonatkozóan.

Mivel a szövegek közötti intertextuális összefüggések felismerése és megfelelő értelmezése jelentős mértékben hozzájárulhat a szövegértés hatékonyságához, így az anyanyelvi oktatás során különösen fontos hangsúlyosan foglalkozni ezzel a kérdéskörrel. A jelen dolgozat keretein belül összeállított feladatlap ennek a lehetőségeit szemlélteti. A gyakorlatsor kiindulópontot jelenthet az anyanyelvi oktatás során a mindennapi szövegek körében megjelenő intertextuális összefüggések komplex vizsgálatához. A tanítási-tanulási folyamatban mindez kiegészíthető, az egyéni igények szerint specifikálható. Rámutat arra, hogy az intertextuális tudás a mindennapi szövegek esetében is jelentős szerepet játszik a szövegértés folyamatában.

Irodalom

- Aczél Petra – Forró Orsolya – Hegedűs Petra – Pelczér Katalin 2015. *Magyar nyelv 11.* Kísérleti tankönyv. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. Budapest.
<http://etananyag.ofi.hu/konyvek/magyar-nyelv-11> (2015. október 19.).
- Antalné Szabó Ágnes – Raácz Judit 2007. *Magyar nyelv és kommunikáció.* Tankönyv 11–12. évfolyam. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.
- Antalné Szabó Ágnes – Raácz Judit 2011. *Magyar nyelv és kommunikáció.* Tankönyv 9–10. évfolyam. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.

- Balázs Géza 2007. *Szövegantropológia. Szövegek többirányú megközelítése*. Inter Kultúra-, Nyelv- és Médiakutató Központ. Szombathely–Budapest.
- Brinker, Klaus 1985. *Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden*. Erich Schmidt Verlag. Berlin.
- Broich, Ulrich – Pfister, Manfred (Hrsg.) 1985. *Intertextualität. Formen, Funktionen, anglistische Fallstudien*. Niemeyer Verlag. Tübingen.
- Fix, Ulla 2000. Aspekte der Intertextualität. In: Brinker, Klaus – Antos, Gerd – Heinemann, Wolfgang – Sager, Sven Frederik (Hrsg.) *Text- und Gesprächslinguistik*. Halbbd. I. Walter de Gruyter. Berlin–New York. 449–457.
- Fix, Ulla 2000. Aspekte der Intertextualität. In: Brinker, Klaus – Antos, Gerd – Heinemann, Wolfgang – Sager, Sven Frederik (Hrsg.) *Text- und Gesprächslinguistik*. Halbbd. I. Walter de Gruyter. Berlin–New York. 449–457.
- Forró Orsolya – Hegedűs Petra – Pelczer Katalin 2015. *Magyar nyelv 11*. Munkafüzet. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet. Budapest. <http://etananyag.ofi.hu/konyvek/magyar-nyelv-11> (2015. október 19).
- Gyuricza Katalin 2016. Az intertextualitás vizsgálata nyelvészeti szempontból. *Magyar Nyelvőr* 1: 71–95.
- Heinemann, Wolfgang 1997. Zur Eingrenzung des Intertextualitätsbegriffs aus textlinguistischer Sicht. In: Klein, Josef – Fix, Ulla (Hrsg.) *Textbeziehungen. Linguistische und literaturwissenschaftliche Beiträge zur Intertextualität*. Stauffenburg. Tübingen. 21–38.
- Holthuis, Susanne 1993. *Intertextualität. Aspekte einer rezeptionsorientierten Konzeption*. Stauffenburg. Tübingen.
- Janich, Nina 2008. Intertextualität und Text(sorten)vernetzung. In: Janich, Nina (Hrsg.) *Textlinguistik. 15 Einführungen*. Narr Verlag. Tübingen. 177–196.
- Klein, Josef 2000. Intertextualität, Geltungsmodus, Texthandlungsmuster. Drei vernachlässigte Kategorien der Textsortenforschung – exemplifiziert an politischen und medialen Textsorten. In: Adamzik, Kirsten (Hrsg.) *Textsorten. Reflexionen und Analysen*. Stauffenburg. Tübingen. 31–44.
- Nemzeti alaptanterv 2012. <http://www.nefmi.gov.hu/kozoktatas/tantervek/nemzeti-alaptanterv-nat> (2015. október 19).
- Petőfi S. János 1994. *A jelentés értelmezéséről és vizsgálatáról. A mondatszemiotikától a szövegsemiotikáig*. (Magyar Műhely Baráti Kör Füzetek 30) Magyar Műhely. Budapest.
- V. Rada, Roberta 2013. „Und man zieht aus diesem Bruch stilistischen Gewinn”. *Stilistisch motivierte typologische Intertextualität in deutschen und ungarischen Gebrauchstexten*. (Budapester Beiträge zur Germanistik 64) ELTE Germanistisches Institut. Budapest.
- Sziksainé Nagy Irma 1999. *Leíró magyar szövegtan*. Osiris Kiadó. Budapest.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2001. *A magyar nyelv szövegtana*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.

A feladatlapban felhasznált szövegek forrásai

- Aludni csak szépen. *Jó Tanács* 2015. 3: 7.
- Fekete, Ágnes – Knipf-Komlósi, Elisabeth – Mujzer-Varga, Krisztina – Uzonyi, Pál – Vargyas, Anna – V. Rada, Roberta 2013. *Satz und Text. Eine Aufgabensammlung*. (Budapester Beiträge zur Germanistik 65) ELTE Germanistisches Institut. Budapest.
- Fix, Ulla 2000. Aspekte der Intertextualität. In: Brinker, Klaus – Antos, Gerd – Heinemann, Wolfgang – Sager, Sven Frederik (Hrsg.) *Text- und Gesprächslinguistik*. Halbbd. I. Walter de Gruyter. Berlin–New York. 449–457.
- Győzzük le a depressziót! *Nők Lapja Egészség* 2015. 10: 54.
- Heinemann, Wolfgang 1997. Zur Eingrenzung des Intertextualitätsbegriffs aus textlinguistischer Sicht. In: Klein, Josef – Fix, Ulla (Hrsg.) *Textbeziehungen. Linguistische und literaturwissenschaftliche Beiträge zur Intertextualität*. Stauffenburg. Tübingen. 21–38.
- Izing Róbert 2015. A jó bornak is kell a dizájn. Brandépítés a borszakmában. *Business* 3: 98–101.

- Imre Angéla 2006. Az olvasászavar és a beszédfeldolgozási folyamatok összefüggései. In: Gósy Mária (szerk.) *Beszéd kutatás 2006*. MTA. Budapest. 160–171.
- Klein, Josef 2000. Intertextualität, Geltungsmodus, Texthandlungsmuster. Drei vernachlässigte Kategorien der Textsortenforschung – exemplifiziert an politischen und medialen Textsorten. In: Adamzik, Kirsten (Hrsg.) *Textsorten. Reflexionen und Analysen*. Stauffenburg. Tübingen. 31–44.
- László Éva Lilla 2015. Egyszer fent, aztán megint. Hullámvásútlegek. *Business 3*: 110–111.
- P. B. 2015. Aki akar, az nyer! *Nemzeti Sport* 296: 9.
- Toyota Yaris reklám. Jászsági Szuperinfo 2007. Idézi: Rada, Roberta 2008. Szöveg minták keveredése mindennapi szövegekben. In: Tátrai Szilárd – Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.) *Szöveg, szöveg típus, nyelvtan*. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 8. Tinta Könyvkiadó. Budapest. 164–174.
- Urbán Gábor 2015. Tejszínes gesztenyetorta. *Nők Lapja Konyha* 10: 31.

(1) Csokis-meggyes torta. <http://www.mindmegette.hu/csokis-meggyes-torta.recept> (2015. október 16.)

Gyuricza, Katalin

The possibilities of teaching intertextuality in first-language education

Starting from the theoretical concept of intertextuality (Janich 2008), this study deals with the possibilities of teaching intertextuality in first-language education. The problem of intertextuality has recently become more and more present in the content objectives of first-language education. When investigating the available curricula, it was observed that this question within the frame of first-language education has been less elaborated and only a few recent grammar books pay attention to the teaching possibilities of intertextuality. The aim of this study is to present a complex series of exercises that can be used in versatile ways in first-language education. The work sheet facilitates the testing and development of students' intertextual knowledge, regarding non-literary texts. It shows that intertextual knowledge plays an important role in the process of text comprehension also in case of everyday texts.

Kulcsszók: intertextualitás, intertextualitás-tipológia, szöveg, szövegértés, feladatgyűjtemény

Key words: intertextuality, typology of intertextuality, text, text comprehension, exercise book

Az írás szerzője

Gyuricza Katalin

doktori hallgató, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Budapest
gyuricza.kati[kukac]freemail.hu